บทที่ 2
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ กำพล (2533) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ 2 ประการ คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง ปรากฏการณ์ในแง่นามธรรมที่เกี่ยวกับความสบายใจ หรือความสุขที่ได้ประสบมา ซึ่งเป็นความพอใจที่จะประเมินไว้ในเรื่องทัศนคติ
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความสอดคล้องกันระหว่างความคาดหวังของบุคคลและสิ่งตอบแทนที่บุคคลนั้นได้รับจริง

สุพล (2540) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ในลักษณะเชิงบวกของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการหรือได้รับสิ่งตอบแทนที่คาดหวังไว้

กนกพร (2541) กล่าวว่า ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ โดยความรู้สึกทางบวกเมื่อมีมากขึ้นจะก่อให้เกิดความพอใจ สิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจแก่มนุษย์ได้แก่ ทรัพยากร และสิ่งเร้า และความพอใจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุดก็ต่อเมื่อมีการจัดการการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม

กาญจนา (2543) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ได้รับการตอบสนองในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งซึ่งเป็นไปตามที่คาดหวังไว้หรือมากกว่า

สุรสิทธิ์ (2544) กล่าวว่า ความพึงพอใจของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับความคาดหวังในสิ่งที่บุคคลนั้นต้องการและจะแสดงความรู้สึกต่างๆ ในทางบวกมากกว่าทางลบเมื่อบุคคลนั้นได้สิ่งตอบแทนที่ต้องการตามที่บุคคลนั้นคาดหวังไว้ หากความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ได้มาเป็นทางบวกแบบต่างๆ ก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ และความรู้สึกในทางบวกนี้ยังเป็นตัวช่วยให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นได้อีก สรุปความหมายของความพึงพอใจได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นในทางบวกของบุคคล เมื่อบุคคลนั้นได้รับการตอบสนองให้เป็นไปตามความต้องการ หรือเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นิรมล (2541) กล่าวว่า ในการวัดความพึงพอใจนั้นเป็นเรื่องที่ยากพอควรเพราะความพึงพอใจเป็นเรื่องของจิตใจและในการวัดต้องอาศัยข้อมูลในหลายๆด้านประกอบกัน เพราะความพึงพอใจเป็นของแต่ละคนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานภาพของแต่ละบุคคลความพึงพอใจเป็นทัศนคติอย่างหนึ่ง และในการวัดความพึงพอใจนั้น (บุญเรียง ,2541) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ความพึงพอใจหรือทัศนคติหรือเจตคติ เป็นนามธรรมเป็นการแสดงออกค่อนข้างซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดทัศนคติได้โดยตรง แต่เราสามารถวัดทัศนคติโดยอ้อมซึ่งจะทำได้โดยการวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นแทน ฉะนั้น การวัดความพึงพอใจก็มีขอบเขตจำกัดด้วยอาจมีความคลาดเคลื่อน ซึ่งอาจเกิดจากบุคคลเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง ซึ่งความคลาดเคลื่อนนี้ย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาของการวัดทั่วๆ ไป โดยเสนอว่า เทคนิคของ Likert เป็นแบบหนึ่งที่สามารถใช้กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางดังที่ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ ได้เพิ่มเติมว่า สามารถวัดทัศนคติได้เกือบทุกเรื่อง และให้ค่าเที่ยงตรงสูง สำหรับมาตรฐานการวัดความพึงพอใจจริงๆนั้น มีวิธีการดังนี้

1. การใช้แบบสอบถามเป็นวิธีหนึ่งที่นิยมกันอย่างแพร่หลายโดยให้ผู้ทีเราต้องการอยากให้แสดงความคิดเห็นในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาข้อสรุปที่แน่นอนต่อไป

2. วัดโดยการสัมภาษณ์ วิธีนี้จะต้องใช้เทคนิคและการวางอุบายอย่างมากมิฉะนั้นจะได้คำตอบที่ไม่เที่ยงตรงหรือไม่ได้ผล

3. การสังเกตวิธีนี้ไม่ค่อยแพร่หลายและไม่สามารถทำได้ในองค์กรที่มีผู้ปฏิบัติงานมากๆทำได้ในองค์กรที่มีผู้ปฏิบัติงานน้อย ซึ่งวิธีนี้ผู้สังเกตจะต้องใช้ความพยายามอย่างสูงและต้องใช้เวลาและความถี่ในการสังเกตอย่างทั่วถึงจะเห็นได้ว่าในการวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธีแล้วแต่ว่าจะเลือกใช้วิธีไหนควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับขนาดของตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษา และคำนึงถึงเรื่องที่ทำการศึกษาว่าเหมาะสมกับวิธีการใด จึงจะได้ผลมากและถูกต้องที่สุด

ทฤษฎีความพึงพอใจของ Shelly (กุณฑลทิพย์ อ้างถึงใน นิกร ,2544) หมายถึง ทฤษฎีที่ว่าด้วยความรู้สึก 2 แบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกในทางบวก คือ ความรู้สึกที่อาจเกิดขึ้นแล้วทำให้มีความสุข ความรู้สึกทางบวก และความรู้สึกในทางลบ มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน และระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสองนี้เรียกว่าระบบความพอใจโดยความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าความรู้สึกทางลบ ความพอใจสามารถแสดงออกมาในรูปความรู้สึกทางบวกแบบต่างๆ ได้และความรู้สึกทางบวกนี้ยังเป็น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตัวช่วยให้เกิดความพอใจเพิ่มขึ้นได้อีก สิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจแก่มนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร และสิ่งเร้า การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจคือการศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นที่ต้องการในการที่จะทำให้เกิดความพอใจและความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่ต้องการครบถ้วนแต่เนื่องจากทรัพยากรในโลกนี้มีอยู่จำกัด ดังนั้น ความพอใจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุด เมื่อมีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องและเหมาะสม

แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี เริ่มตั้งแต่ในงานพิธีพระราชทาน ปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 เป็นต้นมา เป็นแนวทางของการพัฒนาบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง และเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551)

แนวทางชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงอยู่ด้วยความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันตนเอง บนพื้นฐานการมีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง พร้อมด้วยมีคุณธรรม อดทน ซื่อสัตย์ มีความเพียร ไม่ประมาท ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก (ธันวา,2550)

จรัญ (2549) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ เพื่อรองรับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง โดยต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ฯลฯ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และถือปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง สายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัฒน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้มีความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551)

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551)

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน

1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆกัน ดังนี้

1)ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2)ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ

3)การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4 เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้เทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระดับต่างๆอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551)

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการ และแนวทางปฏิบัติ ของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียงมี 2 รูปแบบ คือ

1) เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2) เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อทำให้ส่วนร่วมได้รับประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแลสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจด้านการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรที่มีระบบการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเองในระดับที่ประหยัด และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่สระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในไร่นาเพื่อปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ และอื่นๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสำหรับบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ส่วนที่ 4 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทางและโรงเรือน

2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการรวมพลังของเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมกันดำเนินการในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน

3)ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เป็นการประสานเพื่อจัดหาทุนและแหล่งเงินมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น การที่จะเลือกใช้ทฤษฎีใหม่ทั้งทฤษฎีใหม่ขั้นต้น และทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้าในการส่งเสริมการเกษตรให้เป็นรูปธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับเกษตรกรแต่ละกลุ่มหรือแต่ละชุมชน จะต้องมีความเข้าใจและยึดหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

1 พิจารณาความสามารถในการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และภูมิคุ้มกัน มาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ที่มีองค์ประกอบครอบคลุมทั้ง 5 ประการ คือ

1)ความพอเพียงด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลัก มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทนและมีความเพียร

2)ความพอเพียงด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี รู้จักผนึกกำลังสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3)ความพอเพียงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ สามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคง และระวังไม่ให้กิจกรรมกระทบสิ่งแวดล้อม

4)ความพอเพียงด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและภูมินิเวศ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

5)ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี พอมี พอกิน พอใช้สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน ประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีวะ) ด้วยความขยันหมั่นเพียรอดทน ใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย รู้จักการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีเหตุผลเท่าที่จำเป็น ประหยัด รู้จักการเก็บออมและแบ่งปันผู้อื่น

2 พิจารณาความรู้คู่คุณธรรม มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริง) ในวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจต่างๆ อย่างรอบรู้ รอบคอบ และมีเหตุผลที่จะนำความรู้ต่างๆเหล่านั้น มาปรับใช้อย่างมีขั้นตอนและระมัดระวังในการปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรความอดทน และสติปัญญาอย่างชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง

“คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมี 4 ประการ คือ”

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่ 2 คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัจจะความดีนั้น

ประการที่ 3 คือความอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

ประการที่ 4 คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการนี้ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วิธีการพัฒนาชีวิตโดยเศรษฐกิจพอเพียง

คนแต่ละคนมีชีวิตแตกต่างกันไปตามแบบแผนของสังคมที่สลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา แต่ทุกคนก็ยังมีความต้องการที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยนั้น ยังมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงชี้แนะและมอบแนวทางในการ

ดำรงชีวิตในทางสายกลางที่สมดุล คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม ที่เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเกี่ยวข้องทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และอื่นๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่แต่ละคนมีระดับความต้องการไม่เท่ากันเพราะแต่ละคนย่อมมีโอกาสของการพัฒนาการที่แตกต่างออกไป เช่น ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นต้น ในขณะเดียวกันด้านสังคม เริ่มต้นจากการดำรงชีวิตจะมองถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง ความร่วมมือของคนในครอบครัว และคนรอบข้าง สมาชิกในสังคมยอมรับ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาชีวิตควรดำเนินการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551) ดังนี้

1 ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่า มีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีอนาคตก้าวหน้า มีความเป็นอิสระ มีเวลาเพื่อครอบครัว และสังคม มีทรัพย์สินเพียงพอ มีความสุข หลุดพ้นจากความยากลำบาก

2 วิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว ซึ่งจะทำให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) ศักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ(ทักษะ) ชื่อเสียง ประสบการณ์ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สถานภาพทางการเงิน การสร้างรายได้ การใช้จ่าย การออม คุณธรรมและศีลธรรม

2) ศักยภาพของครอบครัว เช่น วิถีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน ที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ของครัวเรือน

วางแผนการดำเนินชีวิต

1) พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง(ใฝ่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน

2) สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้า มุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิดตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นระบบโดยใช้ความรู้(ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและครอบครัว

3) หมั่นบริหารจิตใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคี เที่ยงธรรม ศีลธรรม

4) ควบคุมจิตใจให้ตนเอง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ ความเจริญรุ่งเรือง

5) พัฒนาจิตใจ ให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ ความหลง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

6) เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว เช่น เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกทักษะ ในวิชาการต่างๆ หรือวิชาชีพ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ

ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้

1 จดบันทึกและทำบัญชีรับ-จ่าย

2 สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาจาก

1)ร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง

2) อารมณ์ต้องไม่เครียด มีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบเป็นขั้น เป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต

3) สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก ได้แก่ รถป้ายแดง เงินพลาสติก โทรศัพท์มือถือ สถานเริงรมย์ บุหรี่ การพนัน

การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตร

วิถีชีวิตของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง มีรายได้ไม่เพียงพอและเป็นหนี้สิน จึงจำเป็นต้องปรับระบบการเกษตรของครัวเรือนให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิตและการตลาดในปัจจุบัน ตามความเหมาะสมของระบบนิเวศเกษตร โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ครัวเรือน เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2551)

1 ลดรายจ่าย เพื่อเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครอบครัว และเป็นผลดีต่อสุขภาพการทำพืชผักสวนครัวรั้วกินได้เป็นอาหารสำหรับการบริโภคในครัวเรือน นับเป็นงานอดิเรกที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีเวลาพูดคุยกันและช่วยกันทำงาน แม้ไม่มีพื้นที่ก็สามารถทำสวนครัวในบ้านได้ เช่น การปลูกพริกในกระถาง หรือปลูกในภาชนะแขวน ฯลฯ พืชที่ปลูกก็เป็นพืชที่ใช้เป็นประจำในครัว เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ชะพลู หอม ผักชี ชะอม ตำลึง ผักหวาน เป็นต้น

2 เพิ่มรายได้ การเพิ่มรายได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างรายได้ เช่น การถนอมอาหารและแปรรูปงานฝีมือในหัตถกรรมสิ่งประดิษฐ์ การผลิตกล้าไม้ดอก-ไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ ประมง เพาะถั่วงอก เพาะเห็ด เป็นต้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำกิจกรรมการเกษตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3 ขยายโอกาส เกิดจากการพัฒนาศักยภาพตนเอง ครอบครัวชุมชน โดยการร่วมมือการสร้างอาชีพได้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า บุตร-หลาน ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรวมกันจัดหาตลาด แหล่งเงินทุนและเครือข่าย มาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงและอบอุ่นต่อไป

4 เศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร เกษตรสามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการทำการเกษตรที่ผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวก่อน ถ้ามีเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ มีพื้นที่นาข้าว พืชไร่ ไม้ผล สระน้ำและบริเวณบ้าน เพื่อให้มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลาย มีผลผลิตออกทุกฤดูกาล มีรายได้ประจำวัน สัปดาห์ เดือนและปี การทำเกษตรแบบนี้ สามารถทำให้ในทุกขนาดพื้นที่ตั้งแต่ขนาดเล็ก 1-2 ไร่ จนถึงฟาร์มขนาดใหญ่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนขับเคลื่อน (ธันวา ,2550)

1 ความมุ่งมั่น ในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร บนแนวทางสายกลาง มีสมดลกับสิ่งแวดล้อม ไม่โลภอย่างมาก

2 ทรัพยากร ที่เอื้ออำนวย ที่ดิน การจัดหาแหล่งน้ำในไร่นา

3 การเรียนรู้ ในการเลือกชนิดพืชสัตว์ ผลิตปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ที่ดี

4 ปัจจัยพื้นฐาน ถนน ระบบตลาดชุมชน

5 ผู้นำชุมชน เกษตรกรตัวอย่าง มีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

6 การสร้างกลุ่ม เครือข่าย ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542)มาตรา 24 ทวิ 1-3 ที่กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจ ความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียน และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด อันจะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน ชาญชีวิต หรือเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ดิเรก (2534) กล่าวว่ากระบวนการแพร่กระจายนว ตกรรม (Diffusion Process) เกิดจากกระบวนการยอมรับ (Adoption Process) เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนที่เริ่มตั้งแต่การยอมรับข่าวสารเกี่ยวกับนว ตกรรมหรือเทคโนโลยีหนึ่ง ๆ ไปจนถึงการยอมรับเทคโนโลยีนั้นอย่างเปิดเผย ซึ่งเมื่อบุคคลหลาย ๆ คน เริ่มแพร่กระจายการยอมรับจากหนึ่งเป็นสอง จากสองเป็น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สามและเป็นจำนวนมาก ๆ ขึ้นกระบวนการแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้นๆ แพร่กระจายไปจนถึงบุคคลส่วนใหญ่ในชุมชนและมีการยอมรับไปปฏิบัติในที่สุด

สิทธิศักดิ์ (2540) ให้ความเห็นว่าการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เช่นการนำวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว่าเดิม การเปลี่ยนสถานที่เรียนจากห้องเรียนไปยังสถานที่อื่น เป็นต้นว่า วัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นอกจากนี้วิทยากรควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้นเนื่องจากจะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจ เห็นภาพเนื้อหาที่ไกลตัวและเป็นนามธรรม เช่นลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศในโลก เป็นต้น อีกทั้งสถานที่ควรให้มีการให้บริการด้านโสตทัศน์อุปกรณ์อย่างพอเพียง

กฤษนันต์ (2536) กล่าวว่า สื่อเป็นช่องทางของการติดต่อ (A media is a channel ofcommunication) จะเป็นอะไรก็ได้ที่ทำให้มีการนำสาร (Message) จากผู้ส่งไปยังผู้รับในชั้นเรียน สื่อจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือข้อมูลต่าง ๆ ตามเนื้อหาวิชาที่สอนไปสู่ผู้เขียนในบางสถานการณ์ของการเรียน สื่อยังใช้เป็นการถ่ายทอดสารกลับไปสู่ผู้เรียนในบางสถานการณ์ของการเรียน สื่อยังใช้เป็นการถ่ายทอดสารกลับไปกลับมาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนด้วย สื่อเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอนที่มีผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์และเวลาเดียวกัน (Instructor-based) ถ้าเป็นการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียนกับสื่อ (Self-Instruction)สื่อจะทำหน้าที่ถ่ายทอดและสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

ไชยยศ (2526) กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน(หรือการสื่อสารในการเรียนการสอน) เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย

นรินทร์ชัย (2531) กล่าวว่า การเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเกษตรนั้นมักจะนำแนวความคิดใหม่ หรือสิ่งใหม่ไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่งว่านวกรรม และนวกรรมนี้ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วย

ปัญญา (2529) ได้กล่าวว่ากระบวนการยอมรับ(Adoplion Process) ในการตัดสินใจยอมรับวิทยาการแผนใหม่หรือสิ่งแปลกใหม่ของบุคคล โดยทั่วไปแล้วกระบวนการยอมรับต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากบุคคลจะต้องได้รับทราบ ได้พบเห็นสิ่งเหล่านั้นมาก่อนแล้วจึงยอมรับได้ จะต้องใช้เวลาหลายปีทีเดียว ก่อนที่เขาเหล่านั้นจะได้มีการทดลองหรือลองวิทยาการแผนใหม่นั้นเป็นครั้งแรกและพิจารณาผลที่ได้จากการทดลองแล้วจึงจะยอมรับวิทยาการใหม่นั้น

ปัญญา (2531) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตรต้องคำนึงถึงความแตกต่างของเกษตรกร ผู้รับสารซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมากด้านสภาพพื้นฐานการศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เศรษฐกิจ และสังคมเป็นหลัก การติดต่อสื่อสารได้ถูกนำมาใช้กับการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ โดยทางเอกสารแผ่นปลิว รายการวิทยุกระจายเสียง หรือทางสื่อมวลชนอื่น ๆ

ปราชญ์ชาวบ้าน

ความหมายของปราชญ์ชาวบ้าน

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม (นันทสาร,2542)

ปราชญ์ชาวบ้าน “ครูภูมิปัญญา” ซึ่งมีความหมายคือ บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาในด้านใดด้านหนึ่ง เป็นผู้สร้างสรรค์ และสืบสานภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้รับการยกย่องให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” เพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ ในการจัดการศึกษา ทั้งใน นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2548)

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง สามัญชนคนธรรมดาที่ ไม่ธรรมดา อาศัยอยู่ในหมู่บ้านในชนบท ได้รับการยอมรับยกย่องจากชาวบ้านทั่วไปว่าเป็นผู้มีภูมิปัญญา มีความรู้ความสามารถในการอธิบายและแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นคนดีมีคุณธรรม เพราะภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวมของชีวิต แม้ว่าปราชญ์ชาวบ้านบางคนจะมีความรู้เฉพาะเรื่องอย่างถ่องแท้ แต่ก็เป็นความรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทั้งหมด เป็นความรู้ที่ทำให้ชีวิตโดยรวมเกิดความมั่นคง ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข (เสรี,2549)

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สูงภายในชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยการรวบรวมศรัทธา และความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่น จากการสะสมคุณธรรม ความดี และมีองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติและปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตามสภาพของภูมินิเวศน์ ภูมิสังคม เกิดเป็นองค์ความรู้และกระบวนการพัฒนา โดยสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้น ไปสู่บุคคลและชุมชน เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2550)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูเกียรติ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้เข้าใจระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่ในชนบทภาคเหนือดังต่อไปนี้

1. การถ่ายทอดความรู้ในบ้าน สามารถถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัวและนอกครอบครัว

2. การเรียนรู้ในวัด ถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางในท้องถิ่น
3. การเรียนรู้ด้วยตัวเอง เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ประชาชนในท้องถิ่น

ปฐม (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การค้าหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการถ่ายทอดที่สำคัญจำแนกออกเป็น 5 แบบ

1. การสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพของหมู่บ้านสืบทอดกันมาช้านาน
2. การสืบทอดอาชีพหรือความถนัดเฉพาะอย่างภายในครอบครัวสืบทอดในสายตระกูล
3. การเรียนรู้จากผู้รู้อยู่ในลักษณะการไปอยู่ฝึกงาน ไปอยู่หรือบวชเรียนในวัด และเจ้าหน้าที่จากภายนอกมาสอนให้
4. การฝึกฝนด้วยตัวเองเกิดจากความรู้สึกชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก การได้เห็นตัวอย่างแล้วทำตาม การมีผู้ชี้แนะในขั้นต้น

อีกทั้งยังกล่าวอีกว่า เหตุจูงใจในการเรียนเกิดจาก สภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ นิสัยและความสนใจส่วนตัว สภาพเศรษฐกิจ การเห็นคุณค่าในสิ่งนั้น ความต้องการใช้ การส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ ความคาดหวังของแต่ละเพศ ต้องการเรียกร้องความสนใจ เกิดจากความบังเอิญ

ปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนรู้ คือ อิทธิพลจากสภาพแวดล้อม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เพราะใจชอบ ความรู้สึกภาคภูมิใจ การเห็นความก้าวหน้าในการฝึก ความเป็นคนหัวดี รู้จักดัดแปลง การฝึกทดลองให้กว้างขวางขึ้น และ การทำงานระบบกลุ่ม

คุณธรรมที่ได้รับจากการปลูกฝังควบคู่จากการเรียนรู้ประกอบอาชีพคือ การเป็นคนดีมีศีลธรรม การมีสัจจะและซื่อตรงต่ออาชีพ การอ่อนน้อมและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ การรู้จักเก็บรักษาเครื่องมือ และการถือตามข้อระเบียบอย่างเคร่งครัด

อุปสรรคการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ขาดคนสนใจที่จะรับช่วง ขาดวัตถุดิบเนื่องจากป่าไม้ที่ถูกทำลาย บางอาชีพมีอันตรายต่อสุขภาพ และขายผลผลิตได้ราคาถูกหรือได้ค่าแรงราคาถูก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการศึกษาเพื่อปวงชน กรณีศึกษาชุมชนภาคกลาง : สุพรรณบุรี พบว่า การเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดขึ้นตลอดเวลา

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (2550) ได้ทำการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จำนวนทั้งสิน 1 ,003 แห่ง จำแนกเป็น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจำนวน 900 แห่ง นิคมเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จำนวน 10 แห่ง ศูนย์เครือข่าย จำนวน 93 แห่ง แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ พบว่า อยู่ในระดับดีมากร้อยละ 10 และภาคที่มีสัดส่วนอันดับการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ระดับดีมาก มากสุด คือ ภาคใต้

ด้านความรู้ความเข้าใจ แบ่งเป็นประธานศูนย์ฯ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก

การบรรเทาปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพบว่า สามารถลดรายจ่ายเฉลี่ยร้อยละ 9.68 และเพิ่มรายได้ร้อยละ 12.37

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (2551) รายงานผลการดำเนินโครงการในปี 2550 ไว้ว่า ขาดการติดตามเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำความความหลังการฝึกอบรมไปใช้ได้ และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ไม่มีความพร้อมในการรองรับเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรม

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ (2551) กล่าวว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบางรายไม่สามารถอยู่จนครบหลักสูตรได้เนื่องจากติดภารกิจที่จำเป็นต้องเดินทางกลับก่อน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต 1 (2551) รายงานผลการประเมินศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านปราชญ์ชาวบ้านไว้ว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูงต่อเจ้าหน้าที่วิทยากรของศูนย์เครือข่าย ฯ และหลักสูตรการฝึกอบรม แต่มีความพอใจในระดับปานกลางต่อเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ (2550) มีข้อเสนอแนะว่าควรมีการติดตามผลการดำเนินงานและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (2551) รายงานผลการดำเนินโครงการในปี 2550 ไว้ว่า ควรมีเจ้าหน้าที่ออกไปติดตามกระบวนการฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการฝึกอบรม และจะได้นำไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสกลนคร (2551) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมว่า ควรมีการติดตามเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมทุกรุ่น ทุกวัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved